

Електронний суд та деякі (не)від'ємні атрибути судочинства: мантия, нарадча кімната тощо

Автор: Берназюк Ян

Організація: Верховний Суд

Видання: Конституціоналіст · 2023

Дата публікації: 2023-05-22

Постійна адреса: <https://constitutionalist.com.ua/elektronnyj-sud-ta-deiaki-ne-vid-iemni-atrybuty-sudochynstva-mantiia-n-aradcha-kimnata-toshcho/>

Відомості про матеріал

НАЦІОНАЛЬНА ШКОЛА СУДДІВ

ХАРКІВСЬКЕ РЕГІОНАЛЬНЕ ВІДДІЛЕННЯ

Програма онлайн-підготовки та підвищення рівня кваліфікації за стандартизованою програмою помічників суддів місцевих загальних та апеляційних судів

12 травня 2023 року

Ян БЕРНАЗЮК,

суддя Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду,

доктор юридичних наук, професор

Шлях до верховенства права в Україні: Всеволод Князєв підбив підсумки 5 років діяльності Верховного Суду (24 січня 2023 року)

- Голова Верховного Суду Всеволод Князєв назвав цілі та завдання для судової влади на найближчі п'ять років.
- створення нової мережі судів загальної юрисдикції
- відбудова зруйнованих судів
- оновлення кадрового складу суддів та їх навчання
- нова філософія написання судових рішень
- цифровізація та діджиталізація правосуддя
- посилення інституту суддів-спікерів

Про діджиталізацію правосуддя та судову практику у справах щодо криптовалют Голова ВС розповів на симпозіумі в США (29 квітня 2023 року)

- За словами Голови ВС, діджиталізація всіх процесів, що відбуваються в судах, і повноцінне запровадження електронного судочинства з урахуванням позитивного досвіду інших країн є однією з пріоритетних цілей судової влади на найближчі роки.

Висновок №о 14 (2011) Консультативної ради європейських суддів «Судочинство та інформаційні технології», прийнятий на 12-ому пленарному засіданні (Страсбург, 7 – 9 листопада 2011 року)

- 5. ІТ повинні бути інструментом або засобом покращення адміністрування судочинства, полегшувати доступ користувачів до судів та укріплювати гарантії, встановлені Статтею 6 Європейської Конвенції з прав людини: доступ до правосуддя, неупередженість, незалежність судді, справедливість та розумні строки розгляду справи.
- 15. Використання ІТ покращує доступ до судочинства, а також підвищує його ефективність та прозорість.
- 28. Комп'ютеризація здатна покращити якість роботи судді, наприклад, за допомогою бази даних з посиланнями на судові рішення, законодавчу базу, наукові праці з правових питань, коментарі до постановлених рішень, а також інші форми обміну знань між суддями.
- 31. Роль ІТ має бути обмеженою та проявлятися в заміщенні та спрощенні процесуальних дій, які ведуть до прийняття індивідуального рішення. ІТ не можуть замінити функції судді щодо заслуховування та виваження фактичних доказів по справі, щодо визначення відповідного законодавства та прийняття рішення без будь-яких обмежень, окрім зазначених в законі

Стартап запропонував \$1 млн за використання ШІ у Верховному суді США (10 січня 2023 року)

- Генеральний директор стартапа DoNotPay Джошуа Браудер запропонував юристам використовувати ШІ учасників справи у Верховному суді США. За це бізнесмен пообіцяв заплатити \$1 млн.
- По задумці Браудера, юристу необхідно надіти AirPods і повторити в суді те, що йому каже ШІ-адвокат DoNotPay.
- «[Ми] робимо це серйозну пропозицію за умови, що прийдемо до офіційної угоди і будемо дотримуватися всіх правил», — написав бізнесмен.
- За словами Браудера, стартап запропонував цю ідею, можливо незаконну, щоб довести здатність штучного інтелекту вести складні судові справи.

Суддя використав ChatGPT для прийняття судового рішення (3 лютого 2023 року)

- Ця справа є першим випадком, коли суд визнав використання відповідей текстового генератора AI у судовому рішенні.
- Суддя в Колумбії використав ChatGPT, щоб винести судові рішення, і це, мабуть, перший раз, коли юридичне рішення було прийнято за допомогою текстового генератора штучного інтелекту – або, принаймні, вперше, коли ми про це дізнаємося.
- Згідно з документом суду від 30 січня 2023 року, суддя Хуан Мануель Паділья Гарсія, який головує в Першому окружному суді міста Картахена, сказав, що він використовував інструмент штучного інтелекту для постановки юридичних питань щодо справи та включив відповіді на нього у своє рішення.

Колумбійський суд переходить до метавсесвіту, щоб провести слухання (25 лютого 2023 року)

- 24 лютого Колумбійський суд провів свій перший судовий процес у метавсесвіті, і тепер він сподівається знову проєкспериментувати з віртуальною реальністю.
- На двогодинному слуханні, яке проводив колумбійський адміністративний суд у справі Магдалена, учасники суперечки про дорожній рух постали як аватари у віртуальній залі суду.

- Країна є однією з перших у світі, хто тестує реальні судові слухання в метавсесвіті, захоплюючій віртуальній реальності, щоб зробити цифрові простори більш реалістичними, часто з аватарами, що представляють кожного учасника.
- «Це було більш реальним, ніж відеодзвінок», - сказав Кіонес, описуючи досвід метавсесвіту як «дивовижний».

Матеріал 8

- МАНТІЯ (court dress, judge robe, judge mantle)
- Конкурують
- з поняттями:
- Пов'язані поняття:
- Принцип рівності (ст. 24 Конституції України)
- 2. Діджиталізація суду
- 1. Незалежність суду (ст. 126, 129 та 131 Конституції України)
- 2. Неупередженість суду (ст. 34 Конституції України)
- 3. Авторитет та довіра суду (ст. 34 Конституції України)
- 4. Заборона зловживання процесуальними правами (ст. 2, 45 КАС України)

Матеріал 12

- Коментарі щодо Бангалорських принципів поведінки суддів (United Nations Office on Drugs and Crime; вересень 2007 р.)
- <https://rsu.gov.ua/uploads/article/komentari-bangalorski-9818bfbb11.pdf>
- Витяг з праці «Мішне Тора», 72 написаної видатним єврейським правознавцем Моше Маймонідом (1135-1205 рр.):
- ... Тому суддям належить засідати в суді в мантиях, прикрашених по краю бахромою, та бути сповненими страху й благоговіння, у найбільш серйозному стані духу. Їм заборонено поводити себе легковажно, жартувати чи розмовляти про неважливе...

Матеріал 13

- Вовк Дмитро. Звіт за результатами дослідження образу судді в контексті образу правника в українському суспільстві (Програма USAID щодо реформування сектору юстиції «Нове правосуддя»)
- Правники завжди становили об'єднання, доступ до якого для сторонніх був обмеженим. Звідси і використання латинської мови середньовічними юристами, вже мертвої мови на той час, без знання якої не можна було не вчитися праву, не вчити йому, не практикувати його. Відлуння цієї традиції можна побачити в юриспруденції і сьогодні – у латинських виразах, що їх вживають європейські суди і навіть окремі юристи, у класах з латини у правничих школах тощо.
- Звідси також й атрибути професії, що мали на меті підкреслити урочистість, важливість, незалежність, але й окремість юридичної діяльності: мантия, перука тощо.
- <https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Session-3-Study-on-Public-Perception-of-the-Judiciary-in-Ukrainian-Culture-Ukr.docx>

Матеріал 14

- Суддівська мантия є символом відмінності судді й водночас рівності, показуючи, що юрист, який займає посаду судді, не повинен підкреслювати свою індивідуальність елегантним одягом. Суддівська мантия

була запроваджена для того, щоб символізувати незалежність та неупередженість суду й відмову судді від особистих стосунків зі сторонами спору, а також підкреслити неупередженість і усвідомлення відповідальності за обов'язок здійснення справедливого правосуддя.

- Це також важливий символ, зокрема, гідності, праведності, справедливості й права здійснювати правосуддя.
- Використання традиційного одягу, що передає певні значення, простежується не лише в судах, а й під час колоритних монархічних та аристократичних церемоній, а також у важливих наукових, академічних та університетських урочистостях. Еволюція мантий професорів і суддів практично синхронна в європейській культурі.
- Кольори, використані в мантиях суддів, мають окреме символічне значення. Зокрема, часто використовується чорний колір, що означає неупередженість, стриманість і нейтральність. Фіолетовий символізує гідність важливої соціальної ролі судді. Синій асоціюється з небом і всім високим і піднесеним. Загалом, чорний, фіолетовий та синій кольори в суддівському вбранні слід тлумачити як вираження високої гідності та відповідальної функції в суді»
- [https://uk.wikipedia.org/wiki/Суддівська мантия](https://uk.wikipedia.org/wiki/Суддівська_мантия)

Матеріал 15

- Судове вбрання включає в себе стиль одягу та інший одяг, встановлений для членів судів. Залежно від країни та традицій юрисдикції, члени суду (судді, магістрати тощо) можуть носити офіційні мантиї, звичайні мантиї, коміри або перуки. У певній країні та в певній судовій установі може бути багато випадків, коли повний офіційний одяг не використовується. Прикладами у Великобританії є багато судів і трибуналів, включаючи Верховний Суд Сполученого Королівства, а іноді й судові процеси за участю дітей.
- Крім того, у будь-якому суді офіційний одяг може бути скасований за вибором судді, наприклад, у дуже спекотну погоду, і незмінно там, де це може лякати дітей, наприклад, у сімейній палаті та судах над неповнолітніми.
- https://en.wikipedia.org/wiki/Court_dress

Матеріал 16

- Рішення Ради суддів України від 17 вересня 2018 року № 52
- Суддівська мантия є одним із символічних атрибутів судової влади і повинна символізувати у даному випадку перехід до вищих і більш ефективних судових процедур.
- У той же час суддівська мантия – є елементом службового одягу. Він повинен бути зручним, придатним для тривалого використання і відповідати умовам роботи у тих судових залах, котрі обладнані в судах.

Матеріал 17

- Коментар до Кодексу суддівської етики, затверджений рішенням Ради суддів України від 04 лютого 2016 року № 1
- Стаття 16. Суддя не може належати до політичних партій і професійних спілок, брати участь у будь-якій політичній діяльності, мати представницький мандат, обіймати будь-які інші оплачувані посади, виконувати іншу оплачувану роботу, крім наукової, викладацької та творчої. Суддя повинен надавати пріоритет здійсненню правосуддя над усіма іншими видами діяльності.
- Суспільство та держава покладають на суддів особливі надії, сподіваючись на наявність у них цілого ряду якостей. Більш того, особа в мантиї та з нагрудним знаком судді ідентифікується громадськістю не як конкретний представник юридичної професії, а як частина судової системи, покликаної відновлювати права та адекватно здійснювати правосуддя

- Неписаним законом для судді повинна бути стриманість не тільки у громадському, а й у політичному житті.
- (Латинський вираз «Один за всіх, і всі за одного» (Unus pro omnibus, omnes pro uno))

Матеріал 18

- Коментар до Кодексу суддівської етики, затверджений рішенням Ради суддів України від 04 лютого 2016 року № 1
- Стаття 20. Участь судді у соціальних мережах, Інтернет-форумах та застосування ним інших форм спілкування в мережі Інтернет є допустимими, проте суддя може розміщувати, коментувати лише ту інформацію, використання якої не завдає шкоди авторитету судді та судової влади.
- Неприпустимими також є розміщення фотографій судді в мантиї та з нагрудним знаком в інших, ніж офіційно-ділових ситуаціях

Матеріал 19

- Рішення Конституційного Суду України 16 червня 2011 року № 6-рп/2011
- 3.2. Державні символи України нерозривно пов'язані за своїм змістом з її державним суверенітетом (пункт 3 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 16 січня 2003 року № 1-рп/2003)
- Державні символи є підтвердженням факту існування держави, її суверенітету та спрямовані на зміцнення її авторитету, зокрема під час проведення урочистих заходів та офіційних церемоній.
- Держава встановлює порядок використання державних символів та належну систему їх правового захисту, за яких забезпечується повага та гідне ставлення до державних символів.
- У частині першій статті 20 Конституції України визначено перелік державних символів України.
- Ними є Державний Прапор України, Державний Герб України і Державний Гімн України.

Матеріал 20

- Рішення Конституційного Суду України 16 червня 2011 року № 6-рп/2011
- Державний Прапор України - стяг із двох рівновеликих горизонтальних смуг синього і жовтого кольорів.
- Великий Державний Герб України встановлюється з урахуванням малого Державного Герба України та герба Війська Запорізького законом, що приймається не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України.
- Головним елементом великого Державного Герба України є Знак Княжої Держави Володимира Великого (малий Державний Герб України).
- Державний Гімн України - національний гімн на музику М. Вербицького із словами, затвердженими законом, що приймається не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України (стаття 20 Конституції України)
- Відповідно до пункту 4 частини другої статті 92 Конституції України виключно законами України встановлюється порядок використання і захисту державних символів.
- Шанування державних символів України є обов'язком усіх її громадян (частина перша статті 65 Основного Закону України).

Матеріал 21

- Згідно з положеннями статті 16 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»:

- Символами судової влади є державні символи України - Державний Герб України і Державний Прапор України.
- Суддя здійснює правосуддя в мантиї та з нагрудним знаком.
- Зразки мантиї та нагрудного знака затверджуються Радою суддів України.
- Статтею 139 цього ж Закону передбачено, що суддя забезпечується за рахунок коштів Державного бюджету України мантиєю та нагрудним знаком.

Матеріал 22

- Рішення Ради суддів України від 02 березня 2018 року № 13
- Рішенням Ради суддів України від 02 березня 2018 року № 13 внесено зміни до опису та ескізу мантиї судді Верховного Суду, зразок якої затверджено рішенням Ради суддів України від 14 грудня 2017 року № 83.
- Мантия судді Верховного суду виготовляється з тонкої костюмної тканини середньої щільності темно-синього кольору;
- Довжина мантиї така, при якій відстань від підлоги до нижнього краю мантиї складає 15 см.

Матеріал 23

- Рішення Ради суддів України від 02 липня 2018 року № 41 «Про технічний опис на швейний виріб
- Мантия судді Верховного Суду»
- Жабо для мантиї судді Верховного Суду виготовляється з тонкої тканини штучного шовку білого кольору.

Матеріал 24

- Рішення Ради суддів України від 31 січня 2020 року № 7
- Рішенням Ради суддів України від 31 січня 2020 року № 7 затверджено технічний опис нагрудного знака "СУДДЯ Україна"
- Нагрудний знак "СУДДЯ Україна" має круглу форму.
- Основою нагрудного знака є коло, обрамлене двома пружками, загальною шириною 6,25 мм, та висотою кожного борту 2,0 мм. Між пружками розміщено написи: зверху УКРАЇНА, знизу СУДДЯ. Написи розміщено по всій ширині пружки. Букви в написах розміщено окремо одна від одної. Висота кожної букви шрифту не менше 0,4 мм над рівнем основи. Між написами, з кожного боку розміщено рослинний орнамент та зображення прапора України з обох боків.
- В центральній частині нагрудного знака розташовано композицію, яка складається з карти України, поверх якої розміщено Римську колону з вагами.
- Гальванічне покриття виробу: нагрудний знак покрито нікелем.

Матеріал 25

- Відповідно до ст. 19 Закону України «Про Конституційний Суд України»
- 1. Суддя Конституційного Суду на засіданнях у відкритій частині пленарного засідання Суду здійснює свої повноваження у мантиї та з нагрудним знаком.
- 2. Суддя Конституційного Суду має бути забезпечений мантиєю та нагрудним знаком за рахунок коштів Державного бюджету України.
- 3. Опис мантиї та нагрудного знака судді Конституційного Суду встановлюється Регламентом.

Матеріал 26

- Постанова Конституційного Суду України «Про Регламент Конституційного Суду України» від 22 лютого 2018 року № 1-пс/2018
- 1. Мантия Судді виготовляється з тканини вишневого кольору.
- Довжина мантиї має бути такою, щоб відстань від підлоги до нижнього краю мантиї становила 19 сантиметрів.
- 2. Нагрудний знак Судді має форму круга діаметром 70 мм, у центрі якого зображено давньогрецьку богиню справедливості і правосуддя Феміду із зав'язаними стрічкою очима як символ безсторонності Суду з терезами в руках.
- По колу нагрудного знака Судді розміщено листя дуба - давньоукраїнського символу сили Українського народу. У верхній частині нагрудного знака Судді - малий Державний Герб України. У нижній частині нагрудного знака Судді на розгорнутій стрічці - слова "Конституційний Суд України" та рік його створення. На зворотній стороні нагрудного знака Судді вигравіровуються прізвище та ініціали Судді і дата вступу його на посаду.
- Нагрудний знак Судді виготовляється зі срібла з використанням блакитної гарячої емалі та позолоти.

Матеріал 27

- Щорічна доповідь «Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні за 2019 рік», затверджена рішенням Вищої ради правосуддя від 9 квітня 2020 року № 933/0/15-20 (п.п. 3.1.5.)
- До Вищої ради правосуддя надходять повідомлення суддів про заяви учасників судових справ з вимогами до суддів підтвердити свої повноваження (пред'явити службові посвідчення).
- Подібні дії призводять до порушення порядку в судових засіданнях, зривів судових засідань.
- Вища рада правосуддя наголошує на неприпустимості таких дій та необхідності забезпечення належного реагування на них працівників Національної поліції.
- Частиною першою статті 51 цього Закону передбачено, що судді, голови судів та їх заступники, судді у відставці мають посвідчення, зразки яких затверджуються Радою суддів України.
- Відповідно до пункту 1.2 Положення про порядок виготовлення, обліку, видачі, заміни та знищення посвідчень суддів, суддів, яких призначено на адміністративні посади, суддів у відставці та присяжних, затвердженого рішенням Ради суддів України від 25 квітня 2014 року № 23, посвідчення є офіційним документом, який засвідчує займану посаду особи, який його видано, та підтверджує повноваження власника посвідчення, встановлені Законом України «Про судоустрій і статус суддів».

Матеріал 28

- Щорічна доповідь «Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні за 2019 рік», затверджена рішенням Вищої ради правосуддя від 9 квітня 2020 року № 933/0/15-20 (п.п. 3.1.5.)
- Таким чином, посвідченням судді за необхідності підтверджуються повноваження його власника в ситуаціях, не пов'язаних зі здійсненням правосуддя, коли суддя не перебуває в мантиї та з нагрудним знаком.
- Повноваження судді в судовому засіданні з розгляду справи підтверджуються мантиєю та нагрудним знаком.
- При цьому наявність або відсутність у судді посвідчення під час розгляду судової справи жодним чином не впливає на обсяг його повноважень щодо здійснення правосуддя у певному суді.
- Поведінка осіб, які під час судового засідання вимагають від головуючого у справі, який здійснює правосуддя в мантиї та з нагрудним знаком, пред'явлення посвідчення судді, не узгоджується з положеннями частини шостої статті 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо обов'язку фізичних і юридичних осіб поважати незалежність судді і не посягати на неї.

- Процесуальне законодавство не передбачає можливості заявлення учасниками справи вимог щодо перевірки посвідчення головуєчого в судовому засіданні. Зазначені дії можуть мати ознаки зловживання процесуальними правами, порушення порядку в судовому засіданні та неповаги до суду.

Матеріал 29

- Постанова Вищий адміністративний суд України від 23 жовтня 2015 року № П/800/252/15
- Особа звернулася до Вищого адміністративного суду України із позовом до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (далі - Комісія) про скасування рішення від 17 червня 2015 року №1790/дп-15, яким позивача притягнуто до дисциплінарної відповідальності у виді попередження.
- У судовому засіданні особа підтримала позовні вимоги та просила їх задовольнити, обґрунтовуючи тим, що її вихід до нарадчої кімнати без мантиї та нагрудного знака під час розгляду судової справи 25 липня 2014 року викликаний спекою та поганим самопочуттям, однак Комісією не взято це до уваги.
- При цьому позивачка не вважає, що такий вчинок є грубим одноразовим порушенням правил суддівської етики, що підриває авторитет правосуддя.

Висновки

- Постанова Вищий адміністративний суд України від 23 жовтня 2015 року № П/800/252/15
- Рішенням від 17 червня 2015 року №1790/дп-15 Комісія вирішила притягнути суддю Дарницького районного суду міста Києва до дисциплінарної відповідальності та застосувати до неї дисциплінарне стягнення у виді попередження.
- Розцінивши проступок судді як грубе одноразове порушення правил суддівської етики, що підриває авторитет правосуддя, Комісія дійшла висновку про притягнення її до дисциплінарної відповідальності.
- Як пояснила в судовому засіданні позивач, під час розгляду адміністративної справи №753/10876/14-а, вона видалилась до нарадчої кімнати для ухвалення рішення без мантиї та нагрудного знака, оскільки мала погане самопочуття через спеку. Мантию і нагрудний знак вона знімала та одягала після виходу із нарадчої кімнати у залі судового засідання при особах, які беруть участь у справі, та секретарі.
- ВАСУ погодився з висновками Комісії про притягнення судді до дисциплінарної відповідальності з підстав, передбачених пунктом 4 частини першої статті 83 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», та застосування до неї дисциплінарного стягнення згідно із новою редакцією цього Закону у виді попередження.

Матеріал 31

- Постанова Вищий адміністративний суд України від 23 жовтня 2015 року № П/800/252/15
- Відповідно до частини другої статті 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.
- Частина друга статті 16 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» встановлює, що суддя здійснює правосуддя в мантиї та з нагрудним знаком.
- Вихід суду для ухвалення рішення до нарадчої кімнати - приміщення, спеціально призначеного для ухвалення судових рішень, а також прийняття, складання і підписання судових рішень регламентується положеннями КАС України.
- Аналіз відповідних правових норм дає підстави вважати, що мантия та нагрудний знак є атрибутами правосуддя, які підтверджують наявність у особи повноважень, наданих законом, здійснювати судочинство - діяльність щодо розгляду і вирішення судових справ.

Матеріал 32

- Постанова Вищий адміністративний суд України від 23 жовтня 2015 року № П/800/252/15
- У статті 54 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», зокрема, передбачено, що суддя зобов'язаний своєчасно, справедливо та безсторонньо розглядати і вирішувати судові справи відповідно до закону з дотриманням засад і правил судочинства; дотримуватися правил суддівської етики.
- Згідно із частиною першою статті 56 цього Закону питання етики суддів визначається Кодексом суддівської етики, що затверджується з'їздом суддів України.
- Стаття 1 Кодексу суддівської етики, затвердженого XI з'їздом суддів України 22 лютого 2013 року, закріплює, що суддя повинен бути прикладом неухильного додержання вимог закону і принципу верховенства права, присяги судді, а також дотримання високих стандартів поведінки з метою зміцнення довіри громадян у чесність, незалежність, неупередженість та справедливість суду.
- Відповідно до пункту 4 частини першої статті 83 зазначеного Закону України «Про судоустрій і статус суддів» суддю може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності у порядку дисциплінарного провадження з підстав систематичного або грубого одноразового порушення правил суддівської етики, що підриває авторитет правосуддя.

Матеріал 33

- Постанова Вищий адміністративний суд України від 23 жовтня 2015 року № П/800/252/15
- Таким чином, суддя допустила порушення статті 16 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», що об'єктивно розцінено Комісією, як грубе одноразове порушення правил суддівської етики, що підриває авторитет правосуддя.
- Натомість доводи позивача критично оцінюються колегією суддів, оскільки вони не спростовують позицію відповідача.
- Так, позивачем не надано переконливих доказів неможливості перебування в мантиї та з нагрудним знаком у відповідний відрізок часу. При цьому закон зобов'язував її бути в них.

Матеріал 34

- Гаврилюк Світлана. Мантия як невід'ємний атрибут судової влади
- <https://sud.ua/ru/news/blog/110591-mantiya-yak-nevidyemniy-atribut-sudovoyi-vladi>
- Норми, що регламентують вбрання суддів під час здійснення ними правосуддя, є не просто традиційно-звичаєвими правилами, а мають характер нормативної та імперативної регламентації правил поведінки.
- Процесуальне законодавство України та законодавство України про судоустрій передбачають наявність певних судових ритуалів, що мають на меті:
 1. забезпечити повагу до суду,
 2. вплинути на правосвідомість сторін і учасників процесу,
 3. створити сприятливі умови для здійснення правосуддя.
- Навіть якщо справа розглядається суддею одноособово, то досліджує докази, оцінює їх, ухвалює й проголошує рішення саме знеособлений «суд», а не конкретний суддя.
- Суддівська мантия є одним із символічних атрибутів правосуддя поряд з такими відомими символами, як терези, статуетка Феміди, а в деяких країнах – суддівський молоток, суддівські перуки та суддівські головні убори.

Матеріал 35

- Гаврилюк Світлана. Мантия як невід'ємний атрибут судової влади

- Проблематика суддівської символіки й атрибутики є спеціальним напрямом наукових досліджень у галузі судоустрою, що в теоретичній юриспруденції отримав різні назви в численних джерелах: судові ритуали або судовий етикет, судовий церемоніал чи судові обряди, семіотика правосуддя, атрибутивна функція правосуддя тощо.
- Звичайно, безпосередній результат судового розгляду та постановлення суддею справедливого судового рішення у справі напряму не залежить від форми його одягу, проте саме ритуальні аспекти правосуддя створюють відповідну виховну атмосферу, налаштовують учасників процесу на офіційний лад, що значно впливає на перебіг судового засідання, мають аксіологічне та виховне значення.

Матеріал 36

- Гаврилюк Світлана. Мантия як невід'ємний атрибут судової влади
- З давніх часів відправлення правосуддя в масовій свідомості асоціювалося з учиненням певних сакральних дій. У більшості стародавніх народів правосуддя досить часто здійснювали жерці, священики або інші служителі релігійних культів, для яких правосуддя було однією із форм духовної практики. У деяких народів, зокрема римлян, ідея сакральних функцій правосуддя була настільки гіпертрофована, що навіть з'явився окремий культ богів правосуддя (приміром, культ Феміди).
- Радянська судова система (радянське правосуддя) взагалі відкидала ідею суддівських мантий як «буржуазну». На те були свої ідеологічні вимоги. Радянський суд відповідно до панівної ідеології був народним судом, що відображалось у відповідних назвах судових установ (народний суд певного району чи міста). Тому представники правосуддя своєю постаттю та зовнішнім вбранням не могли істотно відрізнитися від пересічного радянського громадянина.

Матеріал 37

- Гаврилюк Світлана. Мантия як невід'ємний атрибут судової влади
- Як у стародавні часи, так і нині мантия є одягом, який закриває все тіло, що також є досить символічним, оскільки підкреслює закритість від будь-яких зовнішніх утручань.
- У європейсько-християнській суспільній свідомості чорний колір у контексті мантиї символізує відстороненість від усього буденного, скороминущого, відмову від зайвих прикрашень одягу. Чорний колір мантиї судді підкреслює його офіційний статус та самоусунення від жартівливих натяків, адже чорний колір поглинає всі інші кольори.
- Особливим у дискусії залишається питання запровадження мантий для інших учасників судового процесу – прокурорів та адвокатів. Незважаючи на те, що в більшості країн Західної Європи запроваджено використання адвокатами (захисниками) мантий у судовому процесі, на теренах пострадянської правової системи існують позиції стосовно недоцільності мантий для інших учасників судового процесу, окрім суддів. Основні доводи при цьому: середньовічний атавізм, незручності в переодяганні поза межами власного офісу, необхідність носіння спеціального кофра для мантиї, особливості кліматичних умов тощо. Основний аргумент прибічників запровадження адвокатських мантий: наявність мантий у інших учасників судового процесу підкреслюватиме рівність усіх учасників судового засідання перед законом та створюватиме атмосферу урочистості під час здійснення правосуддя.

Матеріал 38

- Зозуля Наталія. Мантиї для адвокатів та прокурорів: недоречний церемоніал чи необхідний елемент судового процесу
- https://ukrainepravo.com/scientific-thought/legal_analyst/mantii-dlya-advokativ-ta-prokuroriv-nedorechniy-tseremonial-chi-neobkhidniy-element-sudovogo-protses/
- Суддівська мантия - не примха і не просто спецодяг. Вона є одним з символів державної влади. Виникнення мантиї походить в глиб століть.

- Мантия дисциплінує не тільки учасників процесу, а й самих суддів, тому що нагадує їм про те, що під час відправлення правосуддя вони перестають бути звичайними людьми з притаманними їм пристрастями та емоціями.
- Мантия нібито закликає забути про все, крім закону та справедливості, не керуватись почуттями.
- Мантию одягає не жінка чи чоловік. Мантию одягає суддя!

Матеріал 39

- Зозуля Наталія. Мантиї для адвокатів та прокурорів: недоречний церемоніал чи необхідний елемент судового процесу
- До прийняття Закону "Про прокуратуру" від 14.10.2014 у статті 53 раніше чинного закону передбачалось наступне: працівники прокуратури, яким присвоєно класні чини (військові звання), мають єдиний формений одяг з відповідними відзнаками, що видається безкоштовно. До того ж в п. 14.2 наказу Генеральної прокуратури України №4гн від 19.12.2012 було зазначено обов'язок прокурорів брати участь у судових засіданнях у форменому одязі. Однак в новому законі положення про формений одяг та класні чини відсутні.
- Що стосується адвокатів, то питання запровадження для них спеціального дрес-коду піднімалось уже давно. Так, ще у 2012 році до Верховної Ради було подано законопроект №1115 щодо адвокатської мантиї, однак пізніше його було відкликано. Спочатку цим законопроектом встановлювався обов'язок адвоката брати участь у судових засіданнях виключно у адвокатській мантиї, але пізніше у доопрацьованих проектах закріплювався уже добровільний характер носіння такої мантиї.

Матеріал 40

- Суддівські мантиї та перуки: від Середньовіччя до наших часів
- <https://loyer.com.ua/uk/suddivski-mantiyi-ta-peruky-vid-serednovichchya-do-nashyh-chasiv/>
- Спочатку мантия була частиною урочистого одягу монархів та служителів церкви. За однією з версій, вона символізувала охоронну силу Божу, за іншою — нагадувала складені ангельські крила.
- Згадка про мантиї вперше зустрічається в суддівських правилах Англії 1635 року. Взимку суддя зобов'язаний одягати чорну мантию з білим хутром, а влітку — пурпурову або фіолетову. Такими мантиї залишалися до 1694 року, коли британські служителі Феміди в знак жалоби за королевою Марією почали одягатися в чорний одяг.
- Нині мантия — формений одяг суддів майже в усіх країнах світу. Вважається, що вона приховує все людське та символізує, що суддя не повинен відчувати пристрасті й емоції під час судового процесу.
- Натомість, судді деяких країн Латинської Америки та Швеції носять звичайний костюм.

Матеріал 41

- Суддівські мантиї та перуки: від Середньовіччя до наших часів
- У ряді країн, особливо англіканського права, поруч з мантиєю обов'язковим елементом гардеробу є суддівська перука.
- Власне, перуки стали популярні в XVI-XVII століттях завдяки англійській королеві Єлизаветі I. Перехворівши віспою, вона практично повністю втратила своє руде волосся. Єдиним способом врятувати ситуацію виявилася перука. Придворні тут же підхопили ідею.
- Про модний триумф королеви дізнався французький король Людовик XIV. Він теж почав ховати під перукою передчасну лисину. При дворі швидко став популярний алонж – пишний різновид перуки з довгими локонами. Робили алонж з натурального жіночого волосся. Менш забезпечені верстви населення користувалися накладками з вовни або рослинних волокон. З'явитися в суспільстві без перуки вважалося поганим тоном.

- У Великобританії від перук частково відмовилися не так вже й давно: спікер палати громад — в 1992 році, лорд-канцлер — в 1998-му.

Матеріал 42

- Ткачук Олег. У РСУ реформуватимуть суддівську мантию
- <https://zib.com.ua/ua/132707.html>
- <https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Session-5-Oleg-Tkachuk-Judicial-Robes-Ukr.pptx>
- Одним з прикладів взаємодії таких двох філософських категорій, як форма та зміст є судді та їх мантиї.
- Із введенням суддівської мантиї чітко став підкреслюватися той факт, що рішення судді є безсторонніми і виходять не з особистих пристрастей, симпатій чи антипатій, а із закону.
- Є випадки, коли одягати мантию судді не обов'язково. Це стосується вирішення справ у порядку досудового провадження, коли врегулювання спору відбувається за участю судді.
- Доречно визначитися із зимовим і літнім варіантом суддівського атрибуту, обговорити чи варто змінювати колір в залежності від інстанційності чи юрисдикції, чи слід додавати до мантиї атрибути, які засвідчують національну ідентичність представників українського правосуддя - все це питання майбутнього. Зараз же, реальність залишається незмінною, суддя зобов'язаний здійснювати правосуддя у мантиї.

Матеріал 43

- ІНШІ ІСТОРИЧНІ АТРИБУТИ СУДОЧИНСТВА:
- Відповідно до статті 197 КАСУ учасники судового процесу та інші присутні у судовому засіданні особи звертаються до суду словами "Ваша честь".

Висновки

- ІНШІ ІСТОРИЧНІ АТРИБУТИ СУДОЧИНСТВА:
- Стаття 198 цього ж Кодексу «Обов'язки осіб, присутніх у залі судового засідання»:
 1. Особи, присутні в залі судового засідання, повинні встати, коли входить і виходить суд.
 - Рішення суду особи, присутні в залі, заслуховують стоячи.
 - Учасники судового процесу, інші особи, присутні в залі судового засідання, звертаються до суду та один до одного, дають пояснення, показання, висновки, консультації тощо стоячи.
 2. Відступ від вимог, встановлених частиною першою цієї статті, допускається з дозволу головуючого.

Матеріал 45

- ІНШІ ІСТОРИЧНІ АТРИБУТИ СУДОЧИНСТВА:
- Стаття 198 цього ж Кодексу «Обов'язки осіб, присутніх у залі судового засідання»:
 3. Учасники судового процесу, а також інші особи, присутні в залі судового засідання, зобов'язані беззаперечно виконувати розпорядження головуючого, додержуватися в судовому засіданні встановленого порядку та утримуватися від будь-яких дій, що свідчать про явну зневагу до суду або встановлених у суді правил.
 4. За прояв неповаги до суду винні особи притягуються до відповідальності, встановленої законом. Питання про притягнення учасника справи або іншої особи, присутньої в залі судового засідання, до відповідальності за прояв неповаги до суду вирішується судом негайно після вчинення правопорушення, для чого у судовому засіданні із розгляду справи оголошується перерва, або після закінчення судового засідання.

Матеріал 46

- ІНШІ ІСТОРИЧНІ АТРИБУТИ СУДОЧИНСТВА:
- Стаття 198 цього ж Кодексу «Обов'язки осіб, присутніх у залі судового засідання»:
- 5. Учасники справи передають документи та інші матеріали головуючому через судового розпорядника.

НАРАДЧА КІМНАТА (the Jury-Room, Judge's deliberation room)

- Згідно з частиною п'ятою статті 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»:
- незалежність судді забезпечується, зокрема, таємницею ухвалення судового рішення.
- Відповідно до частини сьомої статті 56 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»:
- суддя зобов'язаний, зокрема, не розголошувати відомості, які становлять таємницю, що охороняється законом, у тому числі таємницю нарадчої кімнати.
- Статтею 106 цього ж Закону передбачено, що
- суддю може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності в порядку дисциплінарного провадження з таких підстав як умисне або внаслідок недбалості, зокрема, розголошення суддею таємниці, що охороняється законом, у тому числі таємниці нарадчої кімнати.
- (зміст окремої думки....)

Матеріал 48

- Коментарі щодо Бангалорських принципів поведінки суддів Управління ООН з наркотиків та злочинності вересень 2007 р.
- <https://rsu.gov.ua/uploads/article/komentari-bangalorski-9818bfbb11.pdf>
- ПРОФЕСІЙНА ТАЄМНИЦЯ ТА ІМУНІТЕТ
- 15. Судді зобов'язані зберігати професійну таємницю щодо своїх засідань і конфіденційної інформації, отриманої в ході виконання їхніх обов'язків, окрім як у випадку відкритого судового процесу. Заборонено змушувати їх давати свідчення з таких питань.
- 16. Без обмежень щодо будь-яких дисциплінарних процедур, права на апеляцію чи компенсацію з боку держави згідно з національним законодавством судді повинні користуватися особистим імунітетом від судового переслідування в порядку цивільного судочинства за спричинення фінансових збитків, завданих в результаті неналежних дій чи бездіяльності суддів під час виконання ними своїх судових функцій.

Висновки

- Закон України «Про Конституційний Суд України»
- Стаття 6
- 1. Розгляд справ на пленарних засіданнях Великої палати Конституційного Суду, Сенату Конституційного Суду здійснюється відкрито, за винятком закритої частини цих засідань, коли ухвалюється рішення, надається висновок, постановляється ухвала Суду.
- Стаття 63
- 1. Звернення до Суду безвідносно до його форми може бути відкликано за письмовою заявою суб'єкта звернення, який його подав до Суду, в будь-який час після відкриття конституційного провадження, але до переходу Суду в закриту частину пленарного засідання для ухвалення рішення чи надання висновку.
- Стаття 66

- 9. Виступи суддів Конституційного Суду у закритій частині пленарного засідання Великої палати є службовою інформацією і не можуть бути розголошені.
- 10. Протокол закритої частини пленарного засідання Великої палати не може бути розголошений і зберігається окремо від матеріалів справи.

Висновки

- Закон України «Про конституційний Суд України»
- Стаття 67
- 8. Сенат ухвалює рішення на закритій частині пленарного засідання.
- 9. Виступи суддів Конституційного Суду на закритій частині пленарного засідання Сенату є службовою інформацією і не можуть бути розголошені.
- Стаття 71
- 2. Клопотання учасника конституційного провадження, подані під час засідання, пленарного засідання, Сенат чи Велика палата розглядає в Залі засідань або в окремій кімнаті для обговорення.
- Стаття 88
- 1. Суд ухвалює рішення і надає висновок іменем України.
- 2. Суд ухвалює рішення, надає висновок на закритій частині пленарного засідання Сенату, Великої палати поіменним голосуванням суддів Конституційного Суду, які розглядали справу.

Матеріал 51

- Закон України «Про Вищу раду правосуддя»
- Стаття 33
- 5. Рішення про відвід (самовідвід) ухвалюється більшістю членів Вищої ради правосуддя, які беруть участь у засіданні Вищої ради правосуддя чи її органу, шляхом голосування в нарадчій кімнаті, за відсутності члена Вищої ради правосуддя, питання про відвід (самовідвід) якого вирішується.
- Стаття 34
- 3. У спеціальному приміщенні (нарадчій кімнаті) рішення Вищої ради правосуддя, її органів ухвалюється:
- якщо здійснення розгляду у відкритому засіданні може призвести до розголошення таємниці, що охороняється законом;
- для запобігання розголошенню відомостей про інтимні чи інші особисті сторони життя осіб, які беруть участь у розгляді дисциплінарної справи.
- У спеціальному приміщенні (нарадчій кімнаті) не можуть бути присутніми інші особи, крім членів Вищої ради правосуддя, які мають право голосу при ухваленні рішення.

Матеріал 52

- Регламент Вищої ради правосуддя, затверджений рішенням Вищої ради правосуддя від 24.01.2017 № 52/0/15-17
- 5.20. До закінчення розгляду справи (питання порядку денного) головуючий на засіданні пропонує обговорити справу (питання порядку денного) на місці або у нарадчій кімнаті, а за наполяганням хоча б одного із членів Ради - у нарадчій кімнаті.
- 6.1. На засіданнях Ради, Дисциплінарних палат ведуться протоколи та здійснюється повне фіксування технічними засобами, за винятком тієї частини засідання, що проводиться у нарадчій кімнаті.

- 6.3. Заступник Голови Ради або інший член Ради за дорученням головуючого на засіданні письмово фіксує результати голосування під час прийняття рішень Радою у нарадчій кімнаті у випадках, визначених Законом та цим Регламентом, та надає їх за своїм підписом секретарю засідання для занесення до протоколу засідання.
- 12.36. Доповідач не бере участі в ухваленні рішення Дисциплінарної палати та в обговоренні в нарадчій кімнаті.

Матеріал 53

- Стаття 40.
- 2. Питання про самовідвід вирішується в нарадчій кімнаті ухвалою суду, що розглядає справу.
- Стаття 39
- 3. Суд ухвалою, без виходу до нарадчої кімнати, залишає заяву про відвід, яка повторно подана з тих самих підстав, без розгляду.

Матеріал 54

- Стаття 66.
- 1. Не можуть бути допитані як свідки:
- 4) судді та присяжні - про обставини обговорення в нарадчій кімнаті питань, що виникли під час ухвалення судового рішення.
- Стаття 243
- 1. Суди ухвалюють рішення іменем України негайно після закінчення судового розгляду.
- 2. Рішення та постанови приймаються, складаються і підписуються в нарадчій кімнаті складом суду, який розглянув справу.
- 6. Ухвали, які під час судового засідання викладаються окремим документом, постановляються в нарадчій кімнаті та підписуються складом суду, який розглядає справу.

Матеріал 55

- Стаття 250
- 1. Судове рішення (повне або скорочене) проголошується у судовому засіданні, яким завершується розгляд справи, негайно після виходу суду з нарадчої кімнати публічно, крім випадків, встановлених цим Кодексом.
- Стаття 280
- 6. Суд залишає позовну заяву без розгляду у таких випадках:
- 3) залишення позивачем зали судових засідань до моменту виходу суду до нарадчої кімнати.
- Стаття 344
- 8. Вислухавши пояснення учасників справи, суд виходить до нарадчої кімнати.

Матеріал 56

- КОДЕКС АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ
- Стаття 227
- 1. Після судових дебатів суд виходить до нарадчої кімнати (приміщення, спеціально призначеного для ухвалення судових рішень) для ухвалення рішення у справі, оголосивши орієнтовний час його проголошення.

Матеріал 57

- Постанова ВС від 22 жовтня 2021 р. у справі № № 460/2869/18
- У цій справі предметом спору був наказ військового комісару «Про результати проведення службового розслідування».
- Суди першої та апеляційної інстанцій у задоволенні позову відмовили.
- Не погоджуючись з цими судовими рішеннями позивач звернувся до ВС із касаційною скаргою, яка, крім іншого, обґрунтована порушенням судом апеляційної інстанції таємниці нарадчої кімнати, яка полягала у тому, що після закінчення судових дебатів у судовому засіданні, яке відбувалося в режимі відеоконференції за участю позивача та його представника з власних технічних засобів через програму EazyCon, склад суду не залишив приміщення зали судового засідання, а почав надавати оцінку позиції сторони позивача без виходу до нарадчої кімнати, а все обговорення між складом суду транслювалося у режимі відеоконференції через програму «EazyCon», що, на думку скаржниці, є самостійним порушенням норм процесуального права, зокрема статей 227, 228, 243 КАС України. Цей факт зафіксовано шляхом здійснення відеозапису, компакт-диск з яким долучено до касаційної скарги.

Матеріал 58

- Постанова ВС від 22 жовтня 2021 р. у справі № № 460/2869/18
- Надаючи оцінку цьому доводу касаційної скарги, ВС зауважив, що відповідно до частини першої статті 227 КАС України після судових дебатів суд виходить до нарадчої кімнати (приміщення, спеціально призначеного для ухвалення судових рішень) для ухвалення рішення у справі, оголосивши орієнтовний час його проголошення.
- За приписами статті 228 КАС України під час ухвалення судового рішення ніхто не має права перебувати в нарадчій кімнаті, крім складу суду, який розглядає справу. Під час перебування в нарадчій кімнаті судді не мають права розглядати інші судові справи. Судді не мають права розголошувати хід обговорення та ухвалення рішення в нарадчій кімнаті.
- Таємниця нарадчої кімнати є охоронюваною законом і наведене положення стосується не лише дотримання таємниці наради суддів у адміністративному судочинстві.

Матеріал 59

- Постанова ВС від 22 жовтня 2021 р. у справі № № 460/2869/18
- З урахуванням наведених положень КАС України, нарада суду відбувається у нарадчій кімнаті, тобто ізолюваному приміщенні, доступ до якої інших осіб, крім суддів, які входять до складу колегії у справі, відсутній; судді зобов'язані приймати рішення виключно на підставі внутрішнього переконання, що сформулювалося у ході судового розгляду, і власних правових знань; під час ухвалення судового рішення ніхто не має права перебувати в нарадчій кімнаті крім складу суду (судді), який здійснює судовий розгляд; заборонено розголошувати відомості про те, що відбувається в нарадчій кімнаті, включаючи обговорення фактичних обставин справи, хід обговорення, судження суддів, їх позиції, результат голосування; неприпустимий будь-який вплив ззовні на процес прийняття судового рішення; судді (суддя) зобов'язані бути зосередженими на обставинах тієї справи, для вирішення якої і ухвалення судового рішення видалися до нарадчої кімнати.
- Разом з тим порушення таємниці нарадчої кімнати не є обов'язковою підставою для скасування судового рішення відповідно до частини третьої статті 353 КАС України.

Матеріал 60

- Постанова ВС від 22 жовтня 2021 р. у справі № № 460/2869/18
- Отже законодавець уважав недоцільним відносити порушення таємниці нарадчої кімнати до безумовних підстав для скасування судового рішення, залишивши тим самим суду касаційної інстанції

можливість оцінювати істотність виявлених порушень порядку ухвалення рішення в нарадчій кімнаті шляхом з'ясування чи призвели вони до неможливості ухвалити законне й справедливе рішення.

- Таким чином порушенням таємниці нарадчої кімнати може бути визнано порушення норм процесуального права у разі коли воно за своїм характером та з огляду на обставини конкретної справи перешкодило або могло перешкодити суду ухвалити законне та обґрунтоване судове рішення, тобто в тих випадках, коли вказане порушення обґрунтовано ставить під сумнів незалежність і неупередженість суддів (судді) при обговоренні та ухваленні відповідного судового рішення.
- Транслявання у режимі відеоконференції через програму «EazyCon» обговорення між складом суду апеляційної інстанції під час ухвалення оскаржуваного судового рішення є технічною помилкою, яка не вплинула на правильність вирішення справи судом апеляційної інстанції та не призвела до ухвалення незаконного рішення а тому відповідно до частини другої статті 351 КАС України не є підставою для скасування чи зміни оскаржуваних судових рішень.

Матеріал 61

- КОДЕКС АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ
- Стаття 227
- 2. Якщо під час ухвалення рішення виявиться потреба з'ясувати будь-яку обставину через повторний допит свідків або через іншу процесуальну дію, суд постановляє ухвалу про поновлення судового розгляду. Розгляд справи у цьому разі проводиться в межах, необхідних для з'ясування обставин, що потребують додаткової перевірки.

Матеріал 62

- Постанова ВП ВС від 12 вересня 2019 р. у справі № 9901/797/18
- У цій справі позивач просив визнати нечинним, протиправним та скасувати рішення ВРП про скасування рішення Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів про закриття дисциплінарного провадження.
- Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду у задоволенні позову відмовив.
- Позивач оскаржив вказане судове рішення до ВП ВС. Порушення норм процесуального права скаргник убачав у тому, що після виходу з нарадчої кімнати головуючий оголосив про поновлення судового розгляду без постановлення відповідної ухвали. До того ж від дня поновлення судового розгляду до дня ухвалення судового рішення суд не допитав свідків і не вчинив інших процесуальних дій.

Матеріал 63

- Постанова ВП ВС від 12 вересня 2019 р. у справі № 9901/797/18
- Відповідно до частини другої статті 227 КАС якщо під час ухвалення рішення виявиться потреба з'ясувати будь-яку обставину через повторний допит свідків або через іншу процесуальну дію, суд постановляє ухвалу про поновлення судового розгляду. Розгляд справи у цьому разі проводиться в межах, необхідних для з'ясування обставин, що потребують додаткової перевірки.
- У частині п'ятій статті 243 КАС визначено перелік питань, ухвали з вирішення яких викладаються окремим документом.
- За змістом цієї правової норми ухвала про поновлення судового розгляду до таких не віднесена.
- Згідно із частиною сьомою статті 243 КАС ухвали, постановлені без виходу до нарадчої кімнати, заносяться секретарем судового засідання до протоколу судового засідання.

Додаткові джерела

- Постанова ВП ВС від 12 вересня 2019 р. у справі № 9901/797/18

- З матеріалів справи убачається, що в судовому засіданні суд після виходу з нарадчої кімнати постановив ухвалу про поновлення судового розгляду та оголосив перерву в судовому засіданні у зв'язку з потребою додаткового вивчення доказів і наявних у справі матеріалів. Цю ухвалу було постановлено без окремого виходу до нарадчої кімнати та занесено секретарем судового засідання до протоколу судового засідання. Суд самостійно визначає, які процесуальні дії потрібно вчинити для з'ясування обставин, що потребують додаткової перевірки.
- Беручи до уваги наведене, Велика Палата Верховного Суду вважає, що суд першої інстанції не допустив порушення норм процесуального права при вирішенні питання про поновлення судового розгляду.

Матеріал 65

- Постанова ВС від 15 березня 2021 р. у справі № 441/701/17
- У цій справі позивач – товариство з обмеженою відповідальністю оскаржував рішення міської ради про погодження надання дозволів на розробку проектів землеустрою щодо відведення у власність земельних ділянок.
- Судами першої та апеляційної інстанцій у задоволенні позову відмовлено.
- Позивач звернувся до ВС з касаційною скаргою, в якій, крім іншого, звернув увагу на те, що після перебування в нарадчій кімнаті суд першої інстанції ухвалив рішення про повернення до з'ясування обставин, а саме обговорення наявності підстав для залучення до участі у розгляді справи в якості третіх осіб - фізичних осіб, що вказані в оскаржуваному рішенні органу місцевого самоврядування. Однак, як зазначає, позивач, вказана обставина вже досліджувалася, тому суд не мав правових підстав повторно повертатись до обговорення вказаного питання.

Висновки

- Постанова ВС від 15 березня 2021 р. у справі № 441/701/17
- Висновки ВС: з протоколу судового засідання суду першої інстанції встановлено, що після виходу до нарадчої кімнати суд відновив з'ясування обставин справи та поставив на обговорення питання про можливість залучення до участі у справі третіх осіб. З'ясувавши думку представника позивача, суд першої інстанції ухвалив залучити до участі у справу третіх осіб, оскільки рішення, яке просив скасувати позивач щодо надання третім особам дозволу на розробку проектів землеустрою на відведення земельних ділянок у власність, стосується прав та інтересів цих осіб.
- Отже, в порядку, передбаченому статтею 227 КАС України, суд, виявивши потребу під час ухвалення рішення з'ясувати питання про наявність підстав для залучення до участі у розгляді справи третіх осіб, мав право поновити судовий розгляд.

Матеріал 67

- КОДЕКС АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ
- Стаття 228
- 1. Під час ухвалення судового рішення ніхто не має права перебувати в нарадчій кімнаті, крім складу суду, який розглядає справу.
- 2. Під час перебування в нарадчій кімнаті суддя не має права розглядати інші судові справи.
- 3. Судді не мають права розголошувати хід обговорення та ухвалення рішення в нарадчій кімнаті.

Матеріал 68

- Постанова ВС від 12 квітня 2021 р. у справі № 761/42275/17

- У цій справі позивач – Головне управління Пенсійного фонду України звернувся до суду з позовом до Управління державної виконавчої служби, в якому просив суд визнати неправомірною та скасувати постанову державного виконавця про накладення штрафів на Головне управління Пенсійного фонду України.
- Суд першої інстанції позов задовольнив.
- Апеляційний адміністративний суд відкрив апеляційне провадження за апеляційною скаргою особи, що не була учасником справи, але вважала, що судовим рішенням вирішено питання про її права та обов'язки (далі – скаржник); у подальшому апеляційне провадження закрито ухвалою цього ж суду на підставі п. 3 ч. 1 ст. 305 КАС України.

Висновки

- Постанова ВС від 12 квітня 2021 р. у справі № 761/42275/17
- Скаржник звернувся з касаційною скаргою до ВС, яка також мотивована тим, що апеляційний суд порушив таємницю нарадчої кімнати, оскільки оскаржувала ухвала була постановлена після видалення учасників справи та секретаря судового засідання із залі судових засідань, а повний її текст було виготовлено поза межами нарадчої кімнати.
- Висновки ВС: Зважаючи на приписи ст. 228 КАС України виготовлення повного тексту оскаржуваної ухвали поза межами залу судових засідань, а також той факт, що зал судових засідань після видалення з нього учасників судового засідання та секретаря судового засідання використовується як нарадча кімната, не становлять порушення таємниці нарадчої кімнати, а тому в цій частині доводи касаційної скарги також відхиляються.
- Враховуючи зазначене, Верховний Суд дійшов висновку про відсутність з боку суду апеляційної інстанції порушень норм процесуального права. Отже, Верховним Судом не встановлено підстав для постановлення окремої ухвали.

Матеріал 70

- КОДЕКС АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ
- Стаття 310
- 4. Після закінчення перевірки підстав для апеляційного перегляду колегія суддів виходить до нарадчої кімнати для ухвалення судового рішення.

Матеріал 71

- Рішення ВС від 14 травня 2018 р. у справі №800/17/17 (800/268/16)
- ВС розглянув справу як суд першої інстанції за позовом судді до Вищої ради юстиції про визнання незаконним та скасування рішення Вищої ради юстиції про внесення подання до Верховної Ради України про звільнення її та ще декількох суддів з посади суддів Апеляційного суду м. Києва у зв'язку з порушенням присяги.
- Підставою для ухвалення такого рішення Вищої ради юстиції стало порушення позивачкою присяги, що виразилось у невиконанні покладених на неї та інших суддів професійних обов'язків під час гострого соціального конфлікту в Україні з 21.11.2013 по 22.02.2014, що завдали істотної шкоди демократичному конституційному ладу, правам і свободам громадян, інтересам суспільства та держави.
- ВС відмовив у задоволенні заяви позивача.
- Щодо аргументів позивачки про порушення Вищою радою юстиції принципу індивідуальної юридичної відповідальності, а також застосування до позивачки непропорційного виду дисциплінарного стягнення, ВС виходив з такого.

Висновки

- Рішення ВС від 14 травня 2018 р. у справі №800/17/17 (800/268/16)
- Кримінальне провадження в апеляційному порядку здійснюється колегіально судом у складі не менше трьох професійних суддів. Судове рішення ухвалюється простою більшістю голосів суддів, що входять до складу суду, в нарадчій кімнаті. Відповідні питання вирішуються за результатами наради суддів шляхом голосування, від якого не має права утримуватися ніхто з суддів. Судове рішення підписують усі судді. У разі якщо суддя зі складу суду не погоджується із судовим рішенням, він має право викласти письмово окрему думку.
- Враховуючи те, що дії судді позивачки, зазначені у висновку Тимчасової спеціальної комісії, що розглядалася Вищою радою юстиції, вчинені під час прийняття судових рішень судом апеляційної інстанції, до складу якого входила позивачка та інші судді, щодо яких також Тимчасова спеціальна комісія ухвалила висновки про визнання в їх діях порушення присяги судді, Вища рада юстиції обґрунтовано у рішенні надала оцінку діям усіх суддів, у тому числі позивачки, які входили до складу колегії, зважаючи на факти, установлені щодо кожної з кримінальних справ. Це не призвело до порушення принципу індивідуальної юридичної відповідальності.

Матеріал 73

- Постанова Першої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 24 квітня 2019 року у справі № 265/7387/15-к
- Під час перебування у нарадчій кімнаті до оголошення вироку суд не має права здійснювати розгляд інших справ та проваджень, оскільки суд в обов'язковому порядку має забезпечити таємницю нарадчої кімнати, що є однією з найважливіших гарантій незалежності та неупередженості суду, забезпечення необхідних умов для повного і правильного вирішення всіх питань, обов'язкових для постановлення законного та обґрунтованого рішення.
- У цій касаційній скарзі прокурор, посилаючись на істотне порушення судом вимог кримінального процесуального закону, просив скасувати судові рішення та призначити новий розгляд у суді першої інстанції.
- На обґрунтування своїх доводів прокурор зазначав, зокрема, що суд допустив істотні порушення вимог кримінального процесуального закону, а саме — порушено таємницю нарадчої кімнати, оскільки суддя колегії суддів районного суду, перебуваючи в нарадчій кімнаті для постановлення вироку, здійснювала розгляд інших справ та проваджень, постановивши 18 судових рішень (з них 4 - з кримінального судочинства, 2 - з адміністративного та 12 - з цивільного).

Матеріал 74

- Постанова Першої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 24 квітня 2019 року у справі № 265/7387/15-к
- ККС в своїй постанові зазначив, що невиконання імперативних норм статті 367 КПК стосовно таємниці наради суддів порушує також таку засаду кримінального провадження, як законність, яка вимагає від суду, зокрема, неухильно додержуватися вимог Конституції України, КПК, міжнародних договорів, вимог інших актів законодавства.
- Зазначене порушення, допущене судом першої інстанції, — порушення таємниці наради суддів — відповідно до ч. 1 ст. 412 КПК є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону, оскільки могло перешкодити суду ухвалити законне та обґрунтоване рішення, у зв'язку з чим касаційна скарга у цій частині підлягає задоволенню, а судові рішення відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 438 КПК — скасуванню із призначенням нового розгляду в суді першої інстанції».

Матеріал 75

- Постанова Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 24 лютого 2020 року у справі № 128/2455/15-к

- Таємниця наради суддів є одним із найважливіших принципів правосуддя, що служить гарантом об'єктивності, незалежності, безсторонності, неупередженості і справедливості суду.
- У справі на вирок міського суду та ухвалу апеляційного суду захисником подано касаційну скаргу, яку вмотивовано, зокрема, й тим, що під час складання вироку у справі судом було порушено таємницю нарадчої кімнати, яку суд використовував майже тиждень, однак за час перебування суддів у нарадчій кімнаті суддя, яка входила до складу колегії суддів у провадженні, постановила 8 різних ухвал в інших справах.
- Таємниця наради суддів є одним із найважливіших принципів правосуддя, що служить гарантом об'єктивності, незалежності, безсторонності, неупередженості і справедливості суду.
- Отже, таємниця нарадчої кімнати є охоронюваною законом і наведене положення стосується не лише дотримання таємниці наради суддів у кримінальному провадженні.

Матеріал 76

- Постанова ОБ'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 24 лютого 2020 року у справі № 128/2455/15-к
- Згідно з ст. 366 КПК України, під час розгляду кримінального провадження судом першої інстанції після останнього слова обвинуваченого суд негайно виходить до нарадчої кімнати для ухвалення вироку, про що головує оголошує присутнім у залі судового засідання.
- При цьому не дарма законодавцем в цьому випадку вживано термін «негайно» щодо виходу суду до нарадчої кімнати після заслуховування останнього слова обвинуваченого, оскільки має значення не лише нерозголошення інформації обговорюваної в нарадчій кімнаті, але й зосередження суду на обставинах того кримінального провадження, яке він має завершити ухваленням судового рішення.

Матеріал 77

- Кібенко Олена. Чи потрібні відкриті судові засідання та нарадча кімната в суді касаційної інстанції?
- <https://sud.ua/ru/news/blog/151824-chi-potribni-vidkriti-sudovi-zasidannya-ta-naradcha-kimnata-v-sudi-kasatsiynoyi-instantsiyi>
- Нарадча кімната просто «з'їдає» час і суддів, і сторін та їх представників. Тому часто, якщо починається активна дискусія в нарадчій кімнаті, то судді мають переривати її, виходити з нарадчої кімнати, відновлювати засідання і оголошувати перерву чи відкладати розгляд. У такому разі справа відкладається на тривалий термін і все починається спочатку.
- Вимога ухвалювати рішення в нарадчій кімнаті одразу після заслуховування пояснень сторін є очевидним атавізмом, який піддається активній критиці серед суддів. Суд касаційної інстанції повинен мати достатньо часу для ухвалення виваженого й аргументованого рішення, а не писати його поспіхом у нарадчій кімнаті, в незручних умовах, під тиском істотних часових обмежень.

Матеріал 78

- Кібенко Олена. Чи потрібні відкриті судові засідання та нарадча кімната в суді касаційної інстанції?
- У постанові суду касаційної інстанції іноді мотивація є більш важливою ніж резолютивна частина, бо саме у мотивації міститься правова позиція Верховного Суду, яка набуває значення прецеденту.
- Треба відмовлятися від ухвалення рішення в нарадчій кімнаті і його проголошення одразу після усних слухань.
- Це дозволить вирішити одразу декілька нагальних проблем, зокрема:
- впорядкує роботу суду, зекономить час всіх учасників процесу – сторони не будуть змушені годинами чекати під дверима залу судових засідань, бо в основному затримки у початку засідання відбуваються через неможливість спрогнозувати скільки часу судді проведуть у нарадчій кімнаті у попередніх справах.

- підвищить якість судових рішень - судді матимуть достатньо часу щоб після слухань виписати проект рішення.

Матеріал 79

- ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА
- 1. Берназюк Ян. Поняття та особливості принципу неприпустимості зловживання процесуальними правами в адміністративному судочинстві Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2021. – Серія Право. – Випуск 66. – С. 135-141
https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2021/10/NVUzhNU_66.pdf .
- 2. Берназюк Ян. Поняття зловживання процесуальними правами в адміністративному судочинстві та його вплив на довіру до судової гілки влади // Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління expert: Paradigm of law and public administration № 5 (17) – жовтень 2021 – С. 23-39.
<https://maup.com.ua/assets/files/expert/17/2.pdf>
- 3. Bernazyuk Yan. The types of abuse of procedural rights in administrative judicature: practice of the Supreme court and the European court of human rights (Види зловживання процесуальними правами в адміністративному судочинстві: практика Верховного суду та Європейського суду з прав людини // Visegrad Journal on Human Rights. 2021, № 4, С. 31-36.
https://journal-vjhr.sk/wp-content/uploads/2021/11/VJHR_4_2021.pdf
- 4. Берназюк Ян. Національні та міжнародні стандарти протидії зловживанню процесуальними правами під час вирішення публічно-правових спорів // Право і суспільство № 5/2021 С. 301-314
http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2021/5_2021/44.pdf
- 5. Берназюк Ян. Доповідь (презентація) на тему «Особливості дотримання в адміністративному судочинстві принципу неприпустимості зловживання процесуальними правами» (Національна школа суддів України. Харківське регіональне відділення. Всеукраїнський семінар для суддів апеляційних та місцевих (окружних) судів на тему: “Зловживання процесуальними і матеріальними правами: правові наслідки” (23 квітня 2021 року)).
https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Bernazuk_23_04_2021.pdf

Матеріал 80

- 6. Берназюк Ян. Інформація з обмеженим доступом та дотримання принципу змагальності у судовому процесі / Вороновські читання (Судовий прецедент – джерело права або приклад правозастосування): збірник статей, доповідей та тез учасників міжнар. наук.-практ. конф. м. Ірпінь, 4-5 жовтня 2019 р. / Редкол.: М. Кучерявенко, О. Головашевич. – Харків: Асоціація фінансового права України, 2019. – 446 с. – С. 9-16 .
- <http://afl.org.ua/2020/06/10/voronovski-chitannya-2019-zbirnik-tez/>
- 7. Берназюк Ян. Презентація (доповідь) на тему «Інформація з обмеженим доступом та дотримання принципу змагальності у судовому процесі»: Національна школа суддів України, Тренінг: “Право на інформацію та інформація з обмеженим доступом (судова практика)” (25 листопада 2021 року)
- <http://nsj.gov.ua/ua/training/programi-pidgotovki-kiiv/25-listopada-2021-r-programa-treningu-na-temu-pravo-na-informatsiuta-informatsiya-z-obmejenim-dostupom1/>
- 8. Берназюк Ян. Презентація (доповідь) на тему «Ефективний захист прав особи в адміністративному судочинстві як основа довіри до правосуддя: критерії, межі та особливості досягнення»: Національна школа суддів України, Програма підготовки для підтримання кваліфікації суддів окружних адміністративних судів (12 квітня 2023 року)
- https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/presentation_bernaziuk_effectivenii_zahist.pdf

Джерела та матеріали

1. Шлях до верховенства права в Україні: Всеволод Князев підбив підсумки 5 років діяльності Верховного Суду (24 січня 2023 року). <https://court.gov.ua/press/news/1373446/>
2. Про диджиталізацію правосуддя та судову практику у справах щодо криптовалют Голова ВС розповів на симпозіумі в США (29 квітня 2023 року). <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1415961>
3. Висновок №о 14 (2011) Консультативної ради європейських суддів «Судочинство та інформаційні технології», прийнятий на 12-ому пленарному засіданні (Страсбург, 7 – 9 листопада 2011 року). https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_14_2011_2011_11_9.pdf
4. Стартап запропонував \$1 млн за використання ШІ у Верховному суді США (10 січня 2023 року). <https://forklog.com/news/ai/startup-predlozhi-1-mln-za-ispolzovanie-ii-v-verhovnom-sude-ssha>
5. Суддя використав ChatGPT для прийняття судового рішення (3 лютого 2023 року). <https://www.vice.com/en/article/k7bdmv/judge-used-chatgpt-to-make-court-decision>
6. Колумбійський суд переходить до метавсесвіту, щоб провести слухання (25 лютого 2023 року). <https://www.reuters.com/world/americas/colombia-court-moves-metaverse-host-hearing-2023-02-24/>
7. Колумбійський суд переходить до метавсесвіту, щоб провести слухання (25 лютого 2023 року). <https://www.reuters.com/technology/what-is-metaverse-2021-10-18/>
8. Матеріал 12. <https://rsu.gov.ua/uploads/article/komentari-bangalorski-9818bfb11.pdf>
9. Матеріал 13. <https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Session-3-Study-on-Public-Perception-of-the-Judiciary-in-Ukrainian-Culture-Ukr.docx>
10. Матеріал 14. <https://uk.wikipedia.org/wiki/Суддівська>
11. Матеріал 15. https://en.wikipedia.org/wiki/Court_dress
12. Матеріал 34. <https://sud.ua/ru/news/blog/110591-mantiya-yak-nevidymniy-atribut-sudovoyi-vladi>
13. Матеріал 38. https://ukrainepravo.com/scientific-thought/legal_analyst/mantii-dlya-advokativ-ta-prokuroriv-nedorechniy-tseremonial-chi-neobkhidniy-element-sudovogo-protses/
14. Матеріал 40. <https://loyer.com.ua/uk/suddivski-mantiyi-ta-peruky-vid-serednovichchya-do-nashyh-chasiv/>
15. Матеріал 42. <https://zib.com.ua/ua/132707.html>
16. Матеріал 42. <https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Session-5-Oleg-Tkachuk-Judicial-Robes-Ukr.pptx>
17. Матеріал 77. <https://sud.ua/ru/news/blog/151824-chi-potribni-vidkriti-sudovi-zasidannya-ta-naradcha-kimnata-v-sudi-kasatsiynoyi-instantsiyi>
18. Матеріал 79. https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2021/10/NVUzhNU_66.pdf
19. Матеріал 79. <https://maup.com.ua/assets/files/expert/17/2.pdf>
20. Матеріал 79. https://journal-vjhr.sk/wp-content/uploads/2021/11/VJHR_4_2021.pdf
21. Матеріал 79. http://pravoisustilstvo.org.ua/archive/2021/5_2021/44.pdf
22. Матеріал 79. https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Bernazuk_23_04_2021.pdf
23. Матеріал 80. <http://afl.org.ua/2020/06/10/voronovski-chitannya-2019-zbirnik-tez/>
24. Матеріал 80. <http://nsj.gov.ua/ua/training/programi-pidgotovki-kiiv/25-listopada-2021-r-programa-treningu-na-temu-pravo-na-informatsiuta-informatsiya-z-obmejenim-dostupom1/>
25. Матеріал 80. https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/presentation_bernaziuk_effectivenii_zahist.pdf

Файли матеріалу

Оригінальний файл автора